

Anmeldelse af: At læse i alle fag

AF INGER-LISE LUND, PÆDAGOGISK KONSULENT

At læse i alle fag

Eva Maagerø og Elise Seip Tønnesen
(red.)
Klim, 2009

Så kom den endelig. Den danske udgave af *At læse i alle fag*. Den norske udgave har været på markedet siden 2006 og er formentligt allerede læst af mange. Bogen skal nok sætte skub i læsevejlederne så de sætter skub i faglærerne. Den er samlet set et overbevisende argument for et fælles fokus på elevers læseudvikling, og et argument for at lærere i alle folkeskolens fag skal være opmærksomme på og dygtige nok til at undervise i læsning af deres egne fags tekster og ikke kun undervise i deres fags stofområde. Elever har brug for at kunne tilegne sig fagligt stof på egen hånd – at udvikle læsekompetencer for at blive selvhjulpne på vejen til viden og kunnen, og derfor må dele af undervisningen også dreje sig om det. Undervisning i et fag skal indeholde systematisk læseundervisning i fagets tekster. *Hvorfor* der skal undervises, og i *hvad* behandles grundigt fra mange vinkler her i bogen, hvordan det kan gøres, er henvist til bogens sidste kapitel, men er oplagt som fokus i en kommende antologi for skolens faglærere.

Sprogbrugen i flere kapitler er ret sofistikeret og henvender sig udover til læsevejledere primært til lærere eller lærerstuderende med en danskfaglig baggrund. Det lukker lidt af for at også faglærerne vil opfatte bogen som et oplagt sted at søge viden om elevernes læseudvikling inden for øvrige fagområder. Endvidere er den danske udgave som udgangspunkt en oversættelse med tilføjelse af *dansk* hver gang der i originaludgaven står norsk, og som bibeholder alle norske teksteksempler. Det er visse steder lidt akavet, men man vænner sig til selv at omsætte eksemplerne til danske forhold.

Bogen er bygget op af enkeltstående artikler som hver for sig kan læses uafhængigt af de øvrige, men læses bogen kontinuerligt, hvilket der vel lægges op til ved at organisere artiklerne i nummererede kapitler, så ses en linje som går fra et overordnet og generelt perspektiv til et mere detaljeret, fra et makro- til et mikroniveau i tekster og fra et teoretisk syn til et mere praksisrettet syn på faglige felter. Nogle kapitler som 3, 6 og 7 er i særlig grad rige på teksteksempler. Meget bekvemt for læsningen er der krydshenvisninger mellem kapitlerne. Det er nyttigt når man ønsker et felt uddybet, og det får bogen til at fremstå mere sammenhængende. Overlapninger mellem kapitlerne er uundgåeligt, men i de fleste tilfælde tages det op i teksten med henvisninger således at man selv kan søge videre i andre kapitler.

Kapitel 1, *At læse i alle fag* af redaktørerne selv, beskriver og giver et godt overblik over elevernes læsning i forskellige sammenhænge. Det danner en ramme for alle øvrige kapitler. Elever bruger deres læsning i forskellige arenaer. De læser hjemme, de læser i fagene i skolen og de læser kritisk med eftertænkning både hjemme og i skolen. I bogen benævnes de tre områder domæner. Forfatterne fremhæver at piger og drenge har forskellig læsekultur der viser sig ved deres præferencer af teksttyper. Piger foretrækker skønlitterære – *kontinuerlige* – tekster, drenge foretrækker korte og fragmenterede – *diskontinuerlige* – tekster. Det pointeres at målet om en bred og varieret læsekompetence således kræver både indsigt og indsats fra lærerens side for at opmuntre elever til at kaste sig over tekster de ikke af sig selv umiddelbart vælger at læse. Fagene lærere skal have indsigt i eget fags sprogbrug og måder at organisere tekster på for at kunne formidle denne viden til elever. Det gælder naturfags-

tekster som er præget af en betydelig fagterminologi, og hvor teksterne er opbygget hierarkisk, og det gælder humanistiske fagtekster hvor fagsproget ligger tættere på almen sprogbrug, og hvor teksterne oftere er diskuterende og argumenterende. Endelig gælder det også de dele af teksterne som ikke er sproglige, men fx billeder, figurer og tabeller. Den gode læser reflekterer over indholdet og læser kritisk. Det fremmer elevernes forståelse at de møder typiske tekster – såkaldte modeltekster, og at læreren læser teksterne sammen med eleverne og tilfører samtalen et sprog om teksterne – et metasprogligt niveau. Kapitlet peger selv på at faglærere kan mangle faglige termer om sprog og tekster, selv om de er velbevandrede i deres eget fags fagtermer. Det er en problemstilling jeg har peget på ovenfor, og som bogen ikke er med til at løse. Ifølge forfatterne må der et samarbejde i stand mellem dansk- og faglærere om elevernes læsning hvilket også kunne gælde faglæreres læsning af bogen her.

Kapitel 2 af Dagrun Skjelbred, *Genrer og læsemåder i fagtekster*, drejer sig især om lærebogstekster og rejser problematikken om elever møder tilstrækkeligt forskellige typer af tekster, og om de lærer teknikker til at læse de forskellige typer de møder i undervisningen. Kapitlet fokuserer meget interessant også på lærebøgernes opgaver og spørgsmål som dirigerer elevernes læsning, og på hvilket niveau i taksonomisk forstand de inviterer eleverne ind på. Inviteres de til blot at huske og formidle stoffet, eller til også at fortolke, tage stilling til og vurdere? Lærebogstekster sættes indledningsvis ind i en historisk sammenhæng med et tilbageblik på udviklingen i netop taksonomiske niveauer i opgaver og spørgsmål.

Kapitel 3, *Sammenhæng i tekster* af

Bente Aamotsbakken, fokuseres på alle niveauer i tekster. Det drejer sig om den røde tråd, teksters kohærens fra makro-niveau til mikroniveau. Den gode lærebogstekst har en indre logik som fører den læsende af sted gennem teksten. Det sker når overskrifter limer stof-fet sammen, når nyt stof introduceres via kendt stof, og når faglige termer introduceres som overbygning til mere alment brugte termer. Kapitlet er båret af strukturalistisk sprogforskning og er på trods af mange teksteksempler meget teoretisk i sit indhold. Læseren skal være mere end almindeligt bevan-dret i sprogforskningens begreber, men dette til trods formår kapitlet at gøre det klart at målet er at sikre en gnidningsfri formidling fra den vidende til den lærende ikke bare i verbaltekster, men også når verbaltekst, billeder, illu-strationer, tabeller og figurer forbindes i teksthelheder. Kapitlet forklarer meget grundigt hvad der kan være årsagen til at lærebogstekster ikke fungerer godt, og argumenterer samtidig meget klart for at øge kravet til forlagsredaktører og lærebogsforfattere om sammen-hæng i lærebogstekster hvad enten det er inden for sprogfag, naturfag eller som det siges, "særlingen" matematik-faget.

Kapitel 4, *Om at læse på sætningsni-veau* af Eva Maagerø, udmærker sig ved at flyde særligt let og formidle det teoritunge område nærmest eksemplari-sk. Kapitlet drejer sig om lærebøger. Fokus i indholdet ligger på mikro-niveauet i teksten, på sætningsstruktur og ordvalg. Det felt der fylder mest, er *nominaliseringer*, grammatiske metaforer, som er med til at konstituere en tekst som fagtekst. Nominaliseringer giver mulighed for at pakke informa-tionen i sætningerne og giver fleksibili-tet i formuleringer. Nominaliseringer fører til abstraktioner som elever skal have hjælp til at føre tilbage til mere konkrete udtryk. Der er heri et rigtig godt argument for at involvere faglærere i aktivt at gøre noget ud af at undervise i den sproglige formidling af deres respektive fag. Det slås fast at fag-lærere skal være *mellemlid mellem fagteksten og eleven*.

Fra grammatiske metaforer føres vi i kapitel 5, *Metaforer i fagtekster og*

lærebøger af Norunn Askeland, over i begrebsmetaforer. De gør sproget kønnere og gør det muligt at se det benævnte for det indre blik, men de er samtidig eksklusive fordi de kun lukker de læsere ind der kender til billedets indhold. Alle andre må forblive udenfor. Den der forstår, bekræftes i sin egen forestilling. Deri ligger begrundelsen for at faglærere underviser i fagets metaforer. *At forstå fag er at forstå metafo-erer*, siges det, og det forhold formidler kapitlet på en overbevisende måde. En kommende bog for faglærere må gerne bruge meget plads på dette fænomen i den fagfaglige sprogbrug. Metaforer er andet og mere end idiomatiske udtryk og klicheer. De er en del af fagets selvforståelse og har derfor også krav på opmærksomhed når man skal lære et fag at kende i dybden.

Som de fleste af bogens kapitler har kapitel 6, *Sammensatte fagtekster – en multimodal udfordring?* et beskrivende indhold. Det er Anne Løvland som skriver at multimodalitet er særdeles kendetegnende ved lærebøger og jour-nalistisk tilrettelagte tekstgenrer. Elever har glæde af den redundante virk-ning som samspillet mellem teksterne tilbyder, men de har brug for hjælp til at skabe helhed i tekstindholdet. Anne Løvland inddeler multimodale tekster efter den hensigt der ligger i de forskel-lige tekstdele og forklarer med begrebet modal affordans at hver tekstdel har sit eller sine fortrin som klart kan udnyttes i formidling af fagligt stof.

Med kapitel 7, *Fakta i levende billeder, om at læse og lære fra den dokumen-tariske film*, tager Elise Seip Tønnessen et medium fra elevers fritid ind som en undervisningstekst og undersøger om dette medie kan indgå på lige fod med traditionelle lærebogstekster. Hensigten er at bruge dokumentarfilm som en faglig tekst i skolen og lære eleverne at læse/se dem kritisk. Det kræver indsigt i filmens koder der ligger i begreber som *redigering, komposition, stofvalg, kameravinkel og rytme*. Man må sige at det er relevant stof i en antologi om læseforståelse, men giver lige her et kalejdoskopisk indtryk.

Og herfra videre til et nyt område hvor Maria Elisabeth Moskvil i kapitel 8

fokuserer på elever med anden etnisk baggrund – endnu et centralt fokusfelt ved læseforståelse. *Når den minoritetsproglige møder fagteksten* omhandler en række problemstillinger som har relevans også ud over fokus-gruppen. Forfatteren understreger ber-ettiget at elevgruppen er sammensat af lige så forskellige typer som elevgrup-per i almindelighed er og beskriver elevernes besværligheder på en række områder. Man forstår at ressourcetsvage elever deler flere af de nævnte prob-lemstillinger, og at også de vil have glæde af den række af råd om tiltag som fremføres. Her er stof der tilbyder sig inden for bogens *hvordan*.

Dette *hvordan* videreføres i hele kapitel 9, *Læsestrategier og metode, arbejde med fagtekster i klasseværelset* af Anne-Beathe Mortensen-Buan. Det er en god idé at afslutte bogen med dette konkrete og idéformidlende indhold. Det kunne næsten stå som et indledende kapitel i en antologi med faglærere som målgruppe. Her er fokus på elevers motivation og holdning til læsning. Med en kortlæg-ning af det som afsæt kan læreren tilrettelægge formidlingen af stof som drejer sig om at læse og forstå tekster.

Det er dejligt at blive forkælet med opsamlende afsnit og resuméer i kapitlerne som fx i kapitel 8. Det bevirker at man hurtigt kan danne sig et indtryk af hvilke kapitler har særlig glæde af at nærlæse. Ikke alle kapitler er lige godt organiseret, og jeg har fremhævet kapitel 4 som et særligt velskrevet kapitel. Det kunne have været et krav fra redaktørerne til de forskellige forfattere i lighed med at man opfordrer lærebogsforfattere til at hjælpe elever gennem stoffet ved at tilbyde oversigter og opsummerende tekstafsnit.

Man er beriget efter læsningen af denne bog. Kapitlerne er meget forskel-lige i deres formidlings-form, men den grundighed og den røde tråd der løber gennem kapitlerne, er vellykket. Indholdet er væsentligt for alle fag-grupper og forfatterne formidler på overbevisende måde at elever skal have hjælp til at lære at læse alle fags tekster af de respektive faglærere.